

מסורת הש"ס

(א) [סוכה מ. מוספתא שביעית פ"ד ה"ו], (ב) [משפטים פרשה כ., (שמות כג), ד] [שביעית פ"ד ה"ו], (ג) [מ"ב נבר פרשה א'], (ד) [מ"ב לוט. רש"י,

—●●—

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה יד הכל כי' לא הוה צריך לטעם זה. י"ב פי' דבשעית הנכנס לשביעית דפטורה מן המעשר [דלולי] בתר לקיטתו] ופטורה מן הביעור דלולי בתר חנטה וכשביעית הנכנס לשמיני חייבת בביעור דלולין בתר חנטה וע"ג דנלקט בשמיני' כיון דהפקרא דמלכא הוא דלולין בתר חנטה לביעור פטור מן המעשר:

מאן שמעת ליה כו'. אלמא ר"ש בן אלעזר כרצן גמליאל סבירא ליה: **אסרוג קשיא ליה ידא.** קשה לען האסרוג ידים ממשמשות צו: **שבט דחדשים.** של לצנה: או **שבט דסקופה.** חמה לסוף שלשים של תקופת טבת נכנס שבט של חמה: היספ **שנה מעוצרת מהו.** אימתי ר"ה שבט הסמוך לטבת או אדר הראשון שהוא צמקוס שבט: **אחר רוב שנים.** מי ששמו שבט: **אמר רבה אסרוג זה ששית.** שחנטה בששית: **פטורה מן המעשר.** לקמיה מפרש טעמא דכולה מילתא: **א"ל אביי בשלמא סיפא.** דקא אמרת צת שביעית שנכנסה לשמינית פטורה מן המעשר אלמא נהגה זה קדושם שביעית ומיחייב לאפקורא והפקרא פטורה מהמעשר דמשמע דאולת זה בתר חנטה לענין הפקר שביעית ולענין ציעור נמי כדקאמרת חייבין בציעור כל הן סיפא וע"ג דסתרא לה לרישא דקאמרת צת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר דהפקר הוא משום שביעית אלמא בתר לקיטה אולת זה לענין שביעית דאי לאו דשביעית נהגה זה לא הוה מפטרא דהפקרא דשביעית פטר לה ממעשר כדתיא במכילתא^[כ] ואכלו אבינו עמך ויתרם תאכל חית השדה^[כ] מה חיה אורכלת ופטורה מן המעשר אף אדם פטור הא לא הוה קשיא לי דלמינא ספוקי מספקא לן אי אולין באתרוג בתר חנטה לענין שביעית או בתר לקיטה כמו צמעשר ואולת לחומרא דשביעית דאורייתא היא וספיקא דאורייתא לחומרא: **אלא רישא.** דסיימת זה פטורה מן הביעור דאולת הוא: **אמאי דאמרינן זיל בתר חנטה.** אשמעת לן זה דלא מספקא לן ומסקנא דרישא וכולה סיפא חד טעמא הוא דפשיטא לן דבתר חנטה אולין: **אי הכי.** דלא מספקא ולא נהגא שביעית באתרוג צת ששית: **ספחייב צמעשר.** דלאו הפקר הוא: **יד הכל ממשמים זה.** נהי דלא מחייב לאפקורא דלא נהגא זה שביעית מיהו כל שדות ופרדסות הפקר הן בשביעית ואין אתרוג זה נשמר זה לצדו ועל כרחו הכל ממשמשין צו והפקר פטור מן המעשר: **רב המנונא אמר לעולם ששית.** וחייב צמעשר דכיון דשביעית לא נהגא זה ולאו הפקרא דמלכא היא משמוש יד הכל שזה אינו אלא גול ואין הפקר כזה פטורה מן המעשר: **מיסבי ר"ש בן יהודה אומר כו'** הכי גרסינן לה בתוספתא^[כ] **שאין לך שחייב צמעשר אלא אם כן גדל בחיוב ונלקט בחיוב**

ובסיפא גרסי' **שאין לך שחייב בביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית.** ברישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורא דמעשר לפי שהוליאו מכלל שאר אילנות שהלכו צם אחר חנטה לפיכך החזק ליתן טעם לדבריו ואשמעינ' כרצה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף סוף יד הכל ממשמשין זה פטורה מן המעשר דלפטורא דביעור לא אטריך למכתב טעמא דלא אפקיה מדין שאר אילנות דאולין זה בתר חנטה וסיפא יהיב טעמא לפטורא דביעור דלפטורא דמעשר הא אשמעינן טעמא דלא חייבוהו חכמים צמעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב וזה לא גדל בחיוב: **אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית.** דכי כתיב לזהמתך ולחיה אשר באתרך (ויקרא כה) דילפינן מינה^[כ] ציעור בשביעית כתיב ולא בשמינית: **סיפא קשיא צין לרצה צין לרצה המנונא.** דהא מרוייהו בתר חנטה אזלי בשביעית וצת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בציעור דהא לא פליג רב המנונא דכרצה אלא צבת ששית שנכנסת לשביעית: **תנאי היא.** האזי תנא פליג עלייהו ותנא אחרینא קאי כוותיהו: **דסניא כו'** הכי גרסי' בתוספתא דמסכת שביעית (פ"ד ה"ו)^[כ] **א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אסרוג אחר לקיטה למעשר ורבוטינו נמנו באלשא וגמרו אסרוג אחר לקיטה צין למעשר צין לשביעית: שביעית מאן דכר שמיה**

ובסיפא גרסי' **שאין לך שחייב בביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית.** ברישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורא דמעשר לפי שהוליאו מכלל שאר אילנות שהלכו צם אחר חנטה לפיכך החזק ליתן טעם לדבריו ואשמעינ' כרצה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף סוף יד הכל ממשמשין זה פטורה מן המעשר דלפטורא דביעור לא אטריך למכתב טעמא דלא אפקיה מדין שאר אילנות דאולין זה בתר חנטה וסיפא יהיב טעמא לפטורא דביעור דלפטורא דמעשר הא אשמעינן טעמא דלא חייבוהו חכמים צמעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב וזה לא גדל בחיוב: **אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית.** דכי כתיב לזהמתך ולחיה אשר באתרך (ויקרא כה) דילפינן מינה^[כ] ציעור בשביעית כתיב ולא בשמינית: **סיפא קשיא צין לרצה צין לרצה המנונא.** דהא מרוייהו בתר חנטה אזלי בשביעית וצת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בציעור דהא לא פליג רב המנונא דכרצה אלא צבת ששית שנכנסת לשביעית: **תנאי היא.** האזי תנא פליג עלייהו ותנא אחריןא קאי כוותיהו: **דסניא כו'** הכי גרסי' בתוספתא דמסכת שביעית (פ"ד ה"ו)^[כ] **א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אסרוג אחר לקיטה למעשר ורבוטינו נמנו באלשא וגמרו אסרוג אחר לקיטה צין למעשר צין לשביעית: שביעית מאן דכר שמיה**

דיני שביעית חזן מלענין ציעור ועוד נראה דלא איירי הכא אלא באתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא שפיר השתא כרבי שמעון היאך דצנות שוח שביעית שלהן שניה (שביעית פ"ה מ"א):
ורבנמינו

רבה תנאי היא, דתניא אי"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים [אתרוג] אחר לקיטתו למעשר, אחר חנטה לשביעית כרבה. ורבנמינו באושא חלקן בזה ופשוטה היא.

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה טו.

אן שבט דתקופה. אמתני' נמי דקתני בחדא בשבט קא צעי אע"ג דשאלו באתרוג^[כ] (וקשיא אמאי לא צעי בחדא באלול ר"ה למעשר צהמה או צקמיייתא צו' צסיון ר"ה לשמי הלחם ובאיך):

דחדשים. אע"ג שצישול הפירות הולך אחר החמה שנאמר (דברים לג) ממגד תצואות שמש ה"נ כתיב (שם) ממגד גרש ירחים וגם ישראלים מונין ללצנה:

בשרמא סיפא דחומרא. תימיה מאי חומרא הרי קולא

היא לענין מעשר וחומרא לענין שביעית ואי הוה אזיל לחומרא צתרוייהו הוה שייך חומרא אצל השתא הוה ליה למימר בשלמא סיפא צתר חנטה וי"ל דהכי קאמר בשלמא סיפא אפילו מטעם ספק צבתר חנטה או צתר לקיטה אולת לחומרא לענין ציעור וניחא הא דפטורה מן המעשר מאחר דחייבו חכמים להפקיר:

יד הבצ' ממשמשים בו ואת אמרת
תתחייב במעשר. לא נקט האי טעמא אלא למאן דאמר לעיל (דף יד): שז לאילין לכל דבר כשאר אילנות דכולהו מודו צבתר חנטה אפי' הכי פטורין מן המעשר מטעם יד הכל ממשמשין דלמאי דסבר אבטולמוס משום חמשה זקנים דאתרוג אחר לקיטה למעשר ואחר חנטה לשביעית ^(א) לא הוה צריך לטעם זה דצין לענין חדש וישן צין לענין מעשר שני ועני אזיל צתר לקיטה ובחסם אייתי לקמן דאבטולמוס דהיינו מתני' דצכורים (פ"צ מ"ו) דאתרוג שז לאילין צג' דרכים וליקך דצרך אחד:

שאין דבר שחייב במעשר אא"כ גדצ בחיוב ונצקט בחיוב. לענין חדש וישן מעשר שני ועני לא צעי גדל ונלקט צשנה אחת ואולין צתר חנטה והכא פטור משום יד הכל ממשמשין:

שאין צך דבר שחייב בביעור אא"כ גדצ בשביעית ונצקט בשביעית. וא"ת ומאי קשיא ליה סיפא צין לרצה צין לרצ המנונא הא כולהו תנאי פליגי אדר"ש צהא דהא מילתא דפשיטא דצכל דוכמי צין למעשר צין לשביעית אילן צתר חנטה ירק צתר לקיטה תצואה וזיתים צתר שליש ועוד קשיא דצפ' מקום שנהגו (פסחים נא): קאמר רצי שמעון גופיה כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב שמעמידה רצ נסים גאון צשל שביעית היוצאים צשמינית ונראה הני מילי לענין שאר פטור

שביעית חזן מלענין ציעור ועוד נראה דלא איירי הכא אלא באתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא שפיר השתא כרבי שמעון היאך דצנות שוח שביעית שלהן שניה (שביעית פ"ה מ"א):
ורבנמינו

רבה תנאי היא, דתניא אי"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים [אתרוג] אחר לקיטתו למעשר, אחר חנטה לשביעית כרבה. ורבנמינו באושא חלקן בזה ופשוטה היא.

רבה תנאי היא, דתניא אי"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים [אתרוג] אחר לקיטתו למעשר, אחר חנטה לשביעית כרבה. ורבנמינו באושא חלקן בזה ופשוטה היא.

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"א מהל' מ"ש הלכה ו' ופ"ד מהל' שמיטה הלכה יב [טושי"ע י"ד סומן שלא סעיף קטן]:

פ ב מיי' (שם הל"ט) [פ"א מהל' מעשר שני הל' ה' טושי"ע שם]:

—●●—

רבינו חננאל

מאי שנה התם (בהוויא) [בברייתא] דתנן וליהנות דקתני ואם היתה שנייה נכנסת לשלישית, ומאי שנה הכא גבי אתרוג דקתני אם היתה שלישית נכנסה לרביעית כול', ופשוטה היא. פירי' שבט דחדשים נכנסת ימות הלבנה שבי' ימים לייב חדש. שבט דתקופה לחבובן חמה, והם שסי"ה ימים לייב חדש. ושבט של חמה נקרא ינוארים בלשון יוון. פעמים שבאים ט"ו של שבט (ל' שנת הלבנה, ביתר מחציו ומורבו של שבט שנת החמה. ופשטנה שבט של חדשי הלבנה, ואפילו אם היא שנה מעוברת, ראש השנה שלו שבט, בתר רוב שנים אולין, אמר רבה אתרוג בת שישית שנכנסת בשביעית פטורה מן המעשר, בתר לקיטה אולין לעניין מעשר, מפני יד הכל ממשמשין בה, וההפקר פטור מן המעשר. ופטורה מן הביעור, דאולין בתר חנטה. והא בת שישית היא, מיקל במעשר ובביעור. וכת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור ופטורה מן המעשר, ואוקימנא לחומרא. ורבי המנונא אמר בת שישית שנכנסת לשביעית לעולם ששית, פי' שחייבת במעשר. וכת שביעית שנכנסת לשמינית לעולם שביעית. ואותבינן הא דתני ר' שמעון בן יהודה משום ר' שמעון אתרוג בת ששית שנכנסת לשביעית פטורה מן המעשר וכן הביעור, שאין לך דבר שחייב בביעור אלא הגדל והנלקט בפטור. קשיא לרבה. ולרב המנונא דאמר לעולם בתר חנטה אולין, קשיא ליה רישא וסיפא, רישא קתני אתרוג בת ששית שנכנסת בשביעית פטור מן המעשר, הנה בתר לקיטה [אולין], שאין לך נלקט בשביעית וחייב במעשר. וסיפא נמי דקתני בת שביעית שנכנסת לשמינית פטורה מן הביעור, גס זו בתר לקיטה אולין שאין לך נלקט בשמינית וחייבת בביעור. ולא מצא פירוק. סיפא קשיא לרבה דאמר בת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור [דאולין] אחר חנטה, ומתניתא תני פטורה מן הביעור קשיא ליה. ופרקי

^[א] לכאורה צ"ל ליהקך פעמים שבאים ט"ו של שבט שנת החמה ביתר וכו' של שבט של שנת הלצנה וצ"ע